

NHẬN DIỆN NHỮNG HÀNH VI VI PHẠM QUYỀN TÁC GIẢ TRONG HOẠT ĐỘNG THƯ VIỆN

ThS Phạm Thị Mai, ThS Nguyễn Kiều Quỳnh
 Trung tâm TT-TV, Trường Đại học Luật Hà Nội

Tóm tắt: Bài viết trình bày một số khái niệm liên quan đến quyền tác giả; nêu các quy định của pháp luật về quyền tác giả trong hoạt động thư viện; nhận diện những hành vi vi phạm quyền tác giả trong hoạt động thư viện và đưa ra một số đánh giá, nhận xét, từ đó đề xuất giải pháp khắc phục tình trạng vi phạm quyền tác giả trong hoạt động thư viện.

Từ khóa: Quyền tác giả; hoạt động thư viện; hành vi vi phạm.

IDENTIFY COPYRIGHT INFRINGEMENT IN LIBRARY ACTIVITIES

Abstract: The article presents some concepts related to copyright; state the provisions of the law on copyright in library activities; figuring out the acts of copyright infringement in library activities and make some assessments and comments, thereby proposing several solutions to overcome the situation of copyright infringement in library activities.

Keyword: Copyright; library activities; infringement.

1. QUAN NIỆM VÀ ĐẶC ĐIỂM CỦA QUYỀN TÁC GIẢ

1.1. Khái niệm về quyền tác giả

- Quyền tác giả (QTG) là quyền của tổ chức, cá nhân đối với tác phẩm do mình sáng tạo ra hoặc sở hữu (Khoản 2 Điều 4 Luật Sở hữu trí tuệ). Có thể hiểu, QTG là quyền của chủ thể đối với sản phẩm do chính bản thân mình sáng tạo ra hoặc sở hữu tác phẩm đó. Chủ thể là tổ chức có QTG với tư cách là chủ sở hữu; chủ thể là cá nhân có thể đóng vai trò là tác giả hoặc chủ sở hữu [3].

- Bản sao của tác phẩm là bản sao chép trực tiếp hoặc gián tiếp toàn bộ hoặc một phần tác phẩm bằng bất kỳ phương tiện hay hình thức nào (khoản 5 Điều 3 Nghị định 17/2023) [5].

- Sao chép là việc tạo ra bản sao của toàn bộ hoặc một phần tác phẩm hoặc bản ghi âm, ghi hình bằng bất kỳ phương tiện hay hình thức nào (khoản 10 Điều 4 Luật Luật số 07/2022/QH15 sửa đổi bổ sung một số điều của Luật Sở hữu trí tuệ) [3]. Như vậy, việc sao

chép tài liệu trong thư viện có thể được thực hiện dưới rất nhiều hình thức, bao gồm việc sao chép nội dung hay hình ảnh bằng máy scan, máy photocopy hay bất kỳ phương tiện nào khác, việc ghi âm, ghi hình các bài giảng hay sao chép từ mạng thông tin điện tử.

- Hoạt động thư viện hay hoạt động TT-TV là quá trình thu thập, xử lý, lưu trữ, tổ chức việc khai thác và sử dụng thông tin trong một cơ quan hay tổ chức nhằm đáp ứng nhu cầu tin của người sử dụng thư viện.

- Vi phạm QTG là việc cá nhân, tổ chức thực hiện các hành vi trái phép xâm phạm đến tác phẩm của tác giả hoặc chủ sở hữu được Luật Sở hữu trí tuệ (SHTT) bảo vệ mà không có sự đồng ý của tác giả hoặc chủ sở hữu tác phẩm. Hành vi vi phạm QTG là một trong những hành vi phổ biến trong lĩnh vực SHTT.

1.2. Đặc điểm của quyền tác giả

Đối tượng của QTG luôn mang tính sáng tạo, được bảo hộ không phụ thuộc vào giá trị nội dung và giá trị nghệ thuật. QTG thiên về việc bảo hộ hình thức thể

hiện tác phẩm. Hình thức xác lập quyền theo cơ chế bảo hộ tự động và không được bảo hộ một cách tuyệt đối nhằm cân đối lợi ích của tác giả và lợi ích của xã hội, pháp luật quy định một số ngoại lệ nhất định.

2. PHÁP LUẬT VỀ QUYỀN TÁC GIẢ TRONG HOẠT ĐỘNG THƯ VIỆN

- Luật Thư viện năm 2019 đưa ra một số quy định của pháp luật về SHTT như: khoản 5 Điều 24 quy định về nguyên tắc hoạt động thư viện: *"Tuân thủ quy định của pháp luật về SHTT, khoa học và công nghệ, công nghệ thông tin, an ninh mạng và quy định khác của pháp luật có liên quan"* và điểm đ khoản 2 Điều 25 quy định về xây dựng tài nguyên thông tin: *"Chuyển dạng, số hóa tài nguyên thông tin phục vụ lưu giữ và nghiên cứu theo quy định của pháp luật về SHTT và quy định khác của pháp luật có liên quan"* [4].

- Điểm e khoản 1 Điều 25 Luật SHTT năm 2022 quy định về các trường hợp ngoại lệ không xâm phạm QTG và Điều 28 Luật SHTT năm 2019 quy định về hành vi xâm phạm QTG [3].

- Nghị định 17/2023/NĐ-CP quy định chi tiết một số điều và biện pháp thi hành Luật SHTT về QTG, quyền liên quan, có hiệu lực từ ngày 26/4/2023. Trên cơ sở Luật SHTT sửa đổi bổ sung năm 2022, Nghị định đã tập trung vào hướng dẫn bản quyền, QTG. Đối với hoạt động thư viện, việc sao chép tác phẩm được quy định tại Điều 25 về sao chép hợp lý một phần tác phẩm bằng thiết bị sao chép và Điều 29 quy định về sử dụng tác phẩm trong hoạt động thư viện không nhằm mục đích thương mại [5].

- Công ước quốc tế về bản quyền và quyền liên quan hiện nay mà Việt Nam tham gia có thể kể tới công ước Berne (Công ước về bảo hộ các tác phẩm khoa học, văn học, nghệ thuật). Công ước có 3 nguyên tắc được đưa ra: nguyên tắc

đối xử quốc gia, nguyên tắc bảo hộ tự động và nguyên tắc bảo hộ độc lập.

- Về hiệp định, có thể kể đến hiệp định TRIPs được ký kết ngày 15 tháng 12 năm 1993 có giá trị ràng buộc đối với tất cả các thành viên của WTO. Trong hiệp định, QTG có quy định các thành viên của WTO phải tuân thủ công ước Berne từ điều 1 đến điều 21 và phụ lục kèm theo. Các tác phẩm được bảo hộ 50 năm sau khi tác giả mất. Hiệp định cũng có những điều khoản nhằm thực thi quyền SHTT ở những quốc gia tham gia ký kết [1].

3. NHẬN DIỆN NHỮNG HÀNH VI VI PHẠM QUYỀN TÁC GIẢ TRONG HOẠT ĐỘNG THƯ VIỆN

Việc nhận diện một hành vi có phải là hành vi xâm phạm QTG hay không còn gặp rất nhiều khó khăn khi pháp luật SHTT không đưa ra tiêu chí cụ thể để phân loại từng hành vi vi phạm QTG. Thực trạng xâm phạm QTG trong hoạt động TT-TV xuất phát từ việc chưa đáp ứng thỏa mãn nguồn thông tin, tài liệu, học liệu đối với nhu cầu của người sử dụng thư viện. Qua nghiên cứu, tìm hiểu các quy định của pháp luật về QTG trong hoạt động thư viện, đối sánh với thực tiễn hoạt động thư viện có liên quan, nhóm tác giả nhận định có một số hành vi sau đây được coi là vi phạm QTG:

- Sao chép để phát triển tài nguyên thông tin trái quy định của pháp luật

Hành vi sao chép để phát triển tài nguyên thông tin trái quy định khi thư viện sao chép bản in và bản sao bản kỹ thuật số dưới dạng chuyển dạng tài nguyên thông tin hoặc tải tài nguyên thông tin từ trên mạng inetrtnet đối với những tác phẩm đang được bảo hộ về thư viện với số lượng vượt quá số bản quy định mà không được sự đồng ý của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm. Theo khoản 1 Điều 29 Nghị định số 17/2023: thư viện được phép sao chép không quá ba bản để bảo quản với điều kiện các

bản sao này phải được đánh dấu là bản sao lưu trữ và giới hạn đối tượng tiếp cận theo quy định của pháp luật về thư viện, lưu trữ. Nếu thư viện sao chép từ 4 bản và không đánh dấu, giới hạn đối tượng tiếp cận sẽ bị coi là vi phạm pháp luật về SHTT. Quy định này thay thế quy định tại khoản 2 Điều 22 Nghị định số 22/2018/NĐ-CP. Vấn đề đặt ra là nếu thư viện chỉ sao chép để lưu trữ thì tài liệu đó rất ít được tiếp cận và nếu giới hạn đối tượng thì đối tượng nào được tiếp cận. Quy định này áp dụng vào thực tiễn hoạt động thư viện, đặc biệt là thư viện đại học là không hợp lý bởi sẽ khó có thể đáp ứng được yêu cầu của đào tạo khi tài liệu này nằm trong danh mục học liệu các chương trình đào tạo mà phải giới hạn đối tượng tiếp cận.

- Hành vi truyền đạt, phân phối tác phẩm trái quy định của pháp luật bao gồm: thư viện nhân bản để cung cấp bản sao tài liệu in, tài liệu số hàng loạt mà không được phép của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm; hành vi truyền đạt, phân phối bản sao tác phẩm bằng phương tiện hữu tuyến, vô tuyến, mạng thông tin điện tử hoặc bất kỳ phương tiện kỹ thuật nào khác mà không được sự đồng ý của chủ sở hữu đều vi phạm QTG theo điểm đ khoản 1 Điều 20 Luật SHTT năm 2019 sửa đổi, bổ sung năm 2022. Hành vi vi phạm quyền truyền đạt, phân phối tác phẩm thể hiện ở 2 khía cạnh:

+ Thư viện nhân bản để cung cấp bản sao tài liệu in và bản kỹ thuật số.

+ Thư viện cung cấp dịch vụ sao chụp, chia sẻ tài nguyên thông tin được coi là hành vi vi phạm khi:

* Cung cấp dịch vụ sao chụp (bản sao tài liệu) trên 10% tổng số trang và trên một bản cùng một lúc cho người sử dụng thư viện hoặc cho phép họ sao chép toàn bộ tác phẩm bằng thiết bị sao chép mà không được phép của tác giả. Về nguyên tắc, thư viện khi muốn cung cấp dịch vụ bản sao phải được sự đồng

ý của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm. Người sử dụng thư viện chỉ có thể tự sao chép bằng hình thức chép tay mà không được sử dụng thiết bị một bản nên nếu thư viện cho phép người sử dụng thư viện sử dụng thiết bị sao chép để sao chép một bản cũng được coi là vi phạm QTG trong hoạt động thư viện. Ngoài ra, pháp luật về SHTT cũng quy định người sử dụng thư viện được sao chép một phần tác phẩm tại điểm b khoản 1 Điều 25 quy định sao chép hợp lý một phần tác phẩm bằng thiết bị sao chép để nghiên cứu khoa học, học tập của cá nhân và không nhằm mục đích thương mại theo quy định là 10% số trang hoặc tổng đơn vị lưu trữ và phải bao gồm thông tin về QTG xuất hiện trên bản sao được sao chép theo quy định của pháp luật hoặc bao gồm chú thích rõ ràng về việc tác phẩm được bảo hộ QTG nếu không có thông tin nào về QTG được tìm thấy trên bản sao được sao chép. Do đó, nếu thư viện cho phép người sử dụng thư viện sao chép quá 10% hoặc không ghi thông tin về QTG lên bản sao chép cũng được coi là hành vi vi phạm QTG. Trường hợp thư viện có thiết bị sao chép phải kèm theo thông báo về việc tạo bản sao phải tuân thủ các quy định của pháp luật về QTG.

* Chia sẻ tài nguyên thông tin thiếu kiểm soát

Đối với tài liệu là bản in, việc chia sẻ tài liệu bản in không vi phạm quyền phân phối trên cơ sở tuân thủ pháp luật về QTG, nhiều thư viện chưa có chính sách cụ thể nhằm đảm bảo thực thi nghiêm túc bảo hộ QTG trước khi chia sẻ như: hoạt động mượn liên thư viện, phối hợp bổ sung, trao đổi tài liệu, chia sẻ mục lục...

Đối với tài liệu số, việc chia sẻ dưới hình thức liên thông qua mạng máy tính được thực hiện theo quy định của pháp luật về SHTT, đó là việc sao chép hoặc truyền tác phẩm được lưu giữ để

sử dụng liên thông thư viện thông qua mạng máy tính, với điều kiện số lượng người đọc tại cùng một thời điểm không vượt quá số lượng bản sao của tác phẩm do các thư viện nói trên nắm giữ, trừ trường hợp được chủ sở hữu cho phép và không áp dụng trong trường hợp tác phẩm đã được cung cấp trên thị trường dưới dạng kỹ thuật số. Như vậy, nếu thư viện không thể kiểm soát số người truy cập cùng một thời điểm với số bản của các thư viện liên thông trên mạng máy tính có nghĩa là thư viện vi phạm QTG. Trong xu thế hiện nay, việc chia sẻ tài liệu in, tài liệu số dưới hình thức liên thông thư viện có vai trò rất quan trọng nhằm nâng cao năng lực phục vụ của các thư viện, nhưng để thực hiện quy định này (nếu không có sự đồng ý của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm), yêu cầu thư viện phải sử dụng các phần mềm có tính năng kiểm soát được số người sử dụng thư viện tại cùng một thời điểm, sao cho không quá số bản sao của các thư viện liên thông.

* Hành vi cho thuê tác phẩm mà không được sự cho phép của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm cũng được coi là hành vi vi phạm QTG. Cho thuê tác phẩm là một hình thức phân phối bản sao tác phẩm đến công chúng nên nếu tác phẩm đó còn trong thời hạn bảo hộ thì việc cho thuê phải xin phép và trả tiền bản quyền cho chủ sở hữu QTG. Nếu hết thời hạn bảo hộ tác phẩm thì được cho thuê không phải xin phép, trả tiền.

- Thư viện bổ sung tài nguyên thông tin là sách lậu, hoặc nguồn tài nguyên số hóa bất hợp pháp cũng được coi là vi phạm QTG trong hoạt động thư viện. Việc phát triển tài nguyên thông tin cần chú ý đến yếu tố đảm bảo tài nguyên thông tin là hợp pháp. Trường hợp thư viện mua tài nguyên thông tin lậu hoặc tài nguyên thông tin trên mạng dưới dạng số hóa mà chưa được phép cũng coi là vi phạm bản quyền. Thực tiễn đã

có những nguồn tài nguyên thông tin bán công khai trên mạng xã hội dưới dạng số để cung cấp cho các thư viện và chưa được phép của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm.

- Thư viện sao chép các văn bản, tài liệu chuyên môn, nghiệp vụ thư viện và các tài liệu từ các thư viện khác mà không được phép của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm như: Nội quy thư viện, bản hướng dẫn sử dụng thư viện, bài viết giới thiệu sách, các báo cáo tổng hợp, các đề tài sáng kiến nâng cao chất lượng phục vụ người sử dụng thư viện; quy trình; bản ghi âm, ghi hình các buổi hướng dẫn sử dụng dịch vụ thư viện, giới thiệu và quảng bá về thư viện; tác phẩm báo chí đối với các bài viết đăng trên trang web, bản tin thư viện; tác phẩm mỹ thuật ứng dụng như logo, poster, thiết kế trang web; chương trình máy tính quản lý các hoạt động thư viện; bộ sưu tập dữ liệu do thư viện tổng hợp; nhãn hiệu; bí mật kinh doanh.

- Thư viện tạo lập các sản phẩm thông tin khi sử dụng thông tin trong các sản phẩm mà không được sự đồng ý của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm như các bản nhạc trong clip giới thiệu sách hoặc thông tin trong bản tin của các thư viện.

4. ĐÁNH GIÁ, NHẬN XÉT

Trên cơ sở nghiên cứu các quy định của pháp luật thư viện và SHTT, các tác giả đưa ra một số đánh giá, nhận xét dưới các góc độ sau:

- Đối với các quy định về SHTT

+ Tính hệ thống, thống nhất: Các quy định về QTG trong hoạt động thư viện đảm bảo tính thống nhất và hệ thống nhưng chưa đảm bảo tính kịp thời do các văn bản thi hành chưa được ban hành thông tư hướng dẫn kịp thời. Luật SHTT năm 2022 đã quy định rất chi tiết về QTG, bảo hộ QTG; Chính phủ đã ban hành Nghị định số 17/2023/NĐ-CP nhằm khắc phục những vướng mắc đã

tồn tại, cụ thể hóa các nội dung về thực thi QTG, quyền liên quan trong môi trường số; quy định riêng tại Điều 29 về “sử dụng tác phẩm trong hoạt động thư viện không nhằm mục đích thương mại”.

+ Tính khả thi: Một số quy định khi đi vào phân tích kỹ và đối sánh với thực tiễn rất khó áp dụng như: quy định được phép sao chép 10% tổng số trang hoặc dung lượng của tài liệu tại các thư viện; hoặc quy định về liên thông thư viện khi cung cấp trên mạng máy tính,... hệ thống pháp luật về QTG chưa rõ ràng, minh bạch để tạo điều kiện cho các thư viện thực hiện chức năng, nhiệm vụ của mình.

- Về nhận thức của người làm thư viện và người sử dụng thư viện: Nhìn chung người làm công tác thư viện đều nhận thức được vấn đề về SHTT trong hoạt động thư viện. Tuy nhiên, vẫn còn một số ít người chưa nhận thức và thực hiện đúng quy định của pháp luật về SHTT trong hoạt động thư viện hoặc đã nhận thức được nhưng vẫn vi phạm với mục tiêu phát triển nhiều tài liệu số hoặc cung cấp các dịch vụ có thu, đặc biệt là dịch vụ cung cấp bản sao hoặc toàn văn tài liệu theo yêu cầu. Người sử dụng thư viện cũng cần nhận thức rõ vấn đề này để thực hiện nghiêm các quy định về SHTT khi sử dụng tài liệu thư viện.

- Về chuyển đổi số: Phần lớn các thư viện tăng cường “ứng dụng mạnh mẽ, toàn diện công nghệ thông tin, nhất là công nghệ số nhằm nâng cao năng lực hoạt động của các thư viện và hình thành mạng lưới thư viện hiện đại; đảm bảo cung ứng dịch vụ, đáp ứng nhu cầu của người sử dụng thư viện; thu hút đông đảo người dân quan tâm, sử dụng dịch vụ thư viện, góp phần nâng cao dân trí, xây dựng xã hội học tập”¹ và nhiệm vụ phát

triển hạ tầng số của ngành thư viện, các thư viện dần được nâng cấp các trang thiết bị, tiện ích thư viện thông minh trên cơ sở ứng dụng công nghệ thông tin hiện đại, các thư viện đều được trang bị các máy photocopy để sao chụp tài liệu cho người sử dụng thư viện hoặc để họ tự sao chụp tài liệu.

- Hành vi vi phạm QTG khá đa dạng và phổ biến ở một số thư viện: Vấn đề xâm phạm bản quyền, QTG và các quyền liên quan ngày càng phổ biến và phức tạp, công tác quản lý và xử lý vi phạm gặp nhiều khó khăn và khó nhận diện. Mặc dù pháp luật Việt Nam về cơ bản đã đáp ứng được các yêu cầu về SHTT trong các điều ước quốc tế mà Việt Nam là thành viên như: Công ước Berne về bảo hộ các tác phẩm văn học - nghệ thuật (2004), Hiệp định TRIPs về các khía cạnh thương mại của quyền SHTT (2007). Các điều ước này đã lần lượt có hiệu lực tại Việt Nam,... nhưng các hành vi vi phạm thể hiện dưới các hình thức như: Số hóa tài liệu phục vụ người sử dụng thư viện, cung cấp toàn văn tài liệu cho người sử dụng thư viện mà không xin phép tác giả, chủ sở hữu tác phẩm; lấy việc liên thông thư viện để số hóa, chia sẻ tài nguyên thông tin tràn lan. Việc thư viện cung cấp dịch vụ sao chụp tài liệu với mục đích hỗ trợ người sử dụng thư viện trực tiếp khai thác, sử dụng những thông tin, sản phẩm mà họ cần để đáp ứng nhu cầu học tập và nghiên cứu của mình, cũng nhằm hạn chế đến mức cao nhất việc sao chụp tự do toàn bộ một tài liệu, sao chụp thành nhiều bản và những loại tài liệu không được phép sao chụp.

5. GIẢI PHÁP KHẮC PHỤC TÌNH TRẠNG VI PHẠM QUYỀN TÁC GIẢ TRONG HOẠT ĐỘNG THƯ VIỆN

Trên cơ sở phân tích các quy định của pháp luật và nhận diện một số hành vi vi phạm QTG trong hoạt động thư viện, nhóm tác giả đề xuất một số kiến nghị, giải pháp sau:

1 Mục tiêu chung của Quyết định số 206/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Phê duyệt “Chương trình chuyển đổi số ngành thư viện đến năm 2025, định hướng đến năm 2030”

- Đối với Nhà nước:

+ Cần tiếp tục nghiên cứu hoàn thiện các quy định pháp luật về QTG trong hoạt động thư viện trong đó có thể vừa đảm bảo tính khả thi, vừa đảm bảo được quyền của tác giả, chủ sở hữu tác phẩm. Kiến nghị sửa đổi quy định tại điểm a khoản 1 Điều 25 Luật SHTT 2005, sửa đổi bổ sung năm 2022 quy định trường hợp ngoại lệ không xâm phạm QTG: “Tự sao chép một bản để nghiên cứu khoa học, học tập của cá nhân và không nhằm mục đích thương mại. Quy định này không áp dụng trong trường hợp sao chép bằng thiết bị sao chép”. Tự sao chép được hiểu là người sao chép phải tự mình thực hiện việc sao chép mà không được nhờ sự giúp đỡ của người khác. Đề xuất sửa: “Tự sao chép hoặc nhờ sự hỗ trợ từ bên thứ ba (thư viện, tổ chức hoặc cá nhân khác) sao chép một bản để nghiên cứu khoa học, học tập của cá nhân và không nhằm mục đích thương mại”. Điều này đồng thời tạo cơ sở pháp lý cho hoạt động sao chép và cung cấp dịch vụ tại thư viện.

+ Hoàn thiện, ban hành các thông tư hướng dẫn thực hiện các quy định pháp luật có liên quan; tuyên truyền, phổ biến pháp luật, nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của việc chuyển đổi số hoạt động thư viện.

+ Tăng cường quản lý nhà nước về hoạt động thư viện, đặc biệt tăng cường việc yêu cầu các cơ sở giáo dục đại học và thư viện báo cáo về việc thực hiện các quy định pháp luật về SHTT trong hoạt động thư viện; phối hợp với Bộ Thông tin và truyền thông tăng cường phát hành sách điện tử.

+ Nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của việc chuyển đổi số trong giáo dục: cần thực hiện nâng cao nhận thức, phổ cập tư tưởng cho từng giáo viên, giảng viên, cán bộ quản lý của nhà

trường để nắm được tầm quan trọng của chuyển đổi số và cùng nhau xây dựng văn hóa số trong giáo dục.

- Đối với các cơ quan chủ quản:

Giám sát chặt chẽ việc thực thi quyền SHTT, QTG trong hoạt động thư viện. Bồi dưỡng, nâng cao kỹ năng, nghiệp vụ trong việc ứng dụng công nghệ cho toàn thể viên chức, người lao động kỹ năng an toàn thông tin cần thiết trên môi trường số nhằm đáp ứng yêu cầu chuyển đổi số.

Việc sao chụp, nhân bản tài liệu của thư viện phải tuân thủ một số quy tắc nhất định và phải được quy định cụ thể trong nội dung chính sách sử dụng các dịch vụ và nội quy của thư viện; ban hành các quy định về việc cung cấp dịch vụ thư viện, số hóa tài liệu, quản lý thư viện điện tử, thư viện số, ...; nghiêm khắc trong hình thức kỷ luật và xử lý đối với các hành vi vi phạm quy định về SHTT.

- Đối với lãnh đạo thư viện:

+ Tham mưu cho Trường thực hiện nghiêm túc các quy định của pháp luật về đảm bảo QTG trong hoạt động thư viện. Thư viện cần yêu cầu chứng minh tính hợp pháp về chủ thể có quyền kinh doanh, xuất bản, cung cấp các nguồn tài liệu, đặc biệt là các tài liệu số, tài liệu điện tử cần minh chứng về tính hợp pháp hoặc cam kết của đơn vị cung cấp tài nguyên đó.

+ Nâng cao nhận thức của cán bộ thư viện, người học về việc thực hiện quyền SHTT và QTG tại thư viện của Trường; tăng cường công tác tuyên truyền, phổ biến pháp luật, các quy định pháp luật về khai thác, sử dụng các trường hợp ngoại lệ QTG tới người sử dụng thư viện.

+ Phối hợp với công ty phần mềm đưa ra các giải pháp công nghệ để kiểm soát các hành vi vi phạm bản quyền

của người sử dụng thư viện như: kiểm soát quyền truy cập, kiểm soát quyền sử dụng (người sử dụng thư viện chỉ được phép đọc, chặn sao chép, chặn tải xuống, chặn in,...)

- Đối với người làm thư viện:

Những người làm công tác thư viện phải nhận thức, hiểu biết đúng đắn đối với việc thực hiện quyền SHTT và bảo hộ QTG tại thư viện của mình; chỉ dẫn các dấu hiệu nhận biết bản quyền trên sách in và trên các nền tảng khác. Tăng cường tập huấn, giáo dục ý thức chấp hành pháp luật về SHTT khi sử dụng tài nguyên thông tin.

- Đối với người sử dụng thư viện:

Cần nâng cao ý thức trong việc thực thi QTG khi sử dụng tài nguyên thông tin tại thư viện, tuân thủ nội quy, quy định, quy chế của thư viện, của cơ sở giáo dục nhằm đảm bảo QTG, chủ sở hữu tác phẩm.

- Áp dụng chế tài đối với các hành vi vi phạm quyền tác giả trong hoạt động thư viện:

Hiện nay, pháp luật Việt Nam quy định về xử lý hành vi xâm phạm quyền SHTT cơ bản đã đáp ứng được yêu cầu của các điều ước quốc tế về QTG như: “Tổ chức, cá nhân có hành vi xâm phạm quyền SHTT của tổ chức, cá nhân khác thì tùy theo tính chất, mức độ xâm phạm, có thể bị xử lý bằng biện pháp dân sự, hành chính hoặc hình sự”. (Điều 199 Luật SHTT năm 2005, sửa đổi bổ sung năm 2009, 2019; Điều 211, Điều 212 Luật SHTT sửa đổi bổ sung năm 2022). Tuy nhiên, theo Nghị định 131/2013/NĐ-CP quy định xử phạt vi phạm hành chính về QTG, quyền liên quan, có thể nhận thấy mức xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực bảo hộ QTG còn thấp và chưa đủ tính răn đe. Vì vậy, nhóm tác giả khuyến nghị sửa đổi

tăng mức phạt vi phạm hành chính đối với các hành vi vi phạm QTG, quy định thêm hoặc đi kèm các hình thức xử phạt bổ sung để tăng tính răn đe.

KẾT LUẬN

Bảo vệ QTG, ngăn chặn hành vi vi phạm QTG là vấn đề cấp thiết và đặc biệt quan trọng trong bối cảnh 4.0 với chủ trương chuyển đổi số ngành thư viện. Việc thực hiện quyền SHTT và QTG trong hoạt động thư viện là bắt buộc, vì vậy, thư viện vừa phải bảo đảm thực thi pháp luật đối với QTG, vừa bảo đảm quyền lợi cho người khai thác, sử dụng. Bên cạnh đó, việc thu thập, lưu trữ, xử lý, tổ chức, bảo quản tài liệu để bảo tồn và phổ biến vốn tài liệu, đáp ứng nhu cầu học tập, nghiên cứu, thông tin và văn hóa của mọi tầng lớp nhân dân, nâng cao dân trí, bồi dưỡng nhân tài trong mọi lĩnh vực, ngành nghề là chức năng, nhiệm vụ trọng tâm của các trung tâm TT-TV.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Bá Bình, Phạm Thanh Tùng (2006). Công ước Berne 1886 - Công cụ hữu hiệu bảo hộ QTG, NXB Tư pháp, 2006.
2. Kiều Thị Thanh (2021). Pháp luật về các loại quyền SHTT ở Việt Nam, NXB Thế giới, 2021.
3. Luật Sở hữu trí tuệ năm 2005, sửa đổi bổ sung năm 2009, 2019, 2022.
4. Luật Thư viện năm 2019
5. Nghị định 17/2023/NĐ-CP hướng dẫn Luật Sở hữu trí tuệ về QTG, quyền liên quan
6. Nghị định 131/2013/NĐ-CP quy định xử phạt vi phạm hành chính về QTG, quyền liên quan

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 15-6-2023; Ngày phản biện đánh giá: 10-7-2023; Ngày chấp nhận đăng: 15-9-2023).